

شب یلدا در ایلام

"شب یلدا" به عنوان یکی از طولانی‌ترین شب‌های سال نزد ایلامی‌ها آداب و رسوم خاصی دارد. برای مردمان استان ایلام شب یلدا از گذشته‌های دور مأمنی برای گردهمایی اعضای خانواده، ایل و تبار و حتی مردم یک روستا در منزل بزرگ فامیل و خانواده بوده است. یلدا علاوه بر دید و بازدید موجب پیوند عمیق عاطفی، ایلی و عشایری در بین مردمان این سرزمین می‌باشد. مردمی که با طبیعت، کوه و دشت، جنگل‌های بلوط، برف و سوز سرمای کوهستان عجین بوده و هستند.

آیین‌های ویژه شب یلدا در ایلام

مردم این سامان در گذشته‌های نه‌چندان دور، در زیر سیاه‌چادر و یا در خانه روستایی، به دور «کونگ» یا همان آتشدان جمع می‌شدند. در زمان‌های اخیر بخاری ذغالی و علاءالدین جایگزین آتشدان شده است. ایلامی‌ها با پذیرایی ساده اما با همدلی و بیان خاطرات این شب را گرمی می‌داشتند.

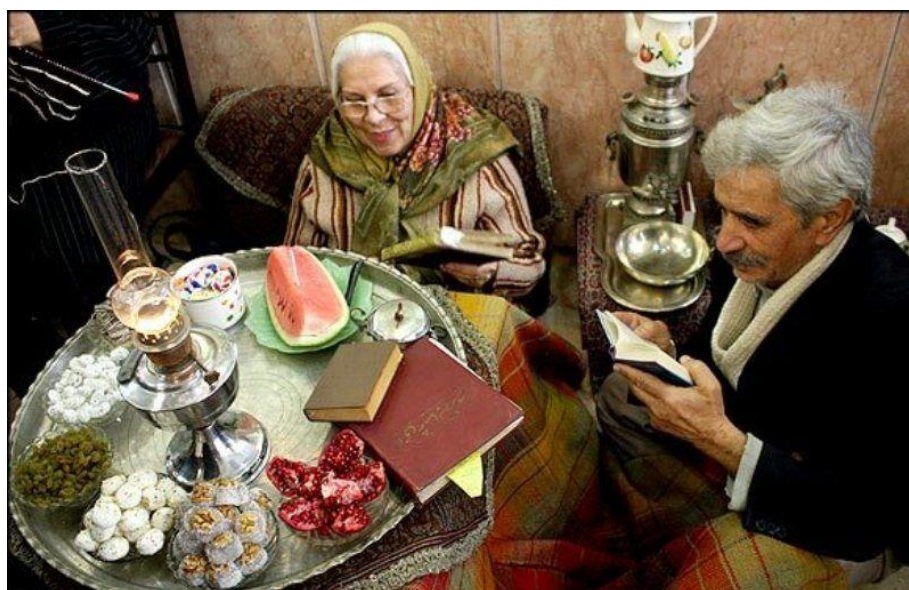
قصه گویی باپیره و داپیره

آنچه شب‌نشینی یلدا را بیش از همه مهیج‌تر می‌کرد، قصه‌گویی «متل» پدربزرگ‌ها و مادربزرگ برای کودکان و نوجوانان بود. بزرگ خانواده که معمولاً (باپیره و داپیره) بودند از خاطرات و قصه‌هایی که در سینه داشتند برای مهمانان و اعضای خانواده نقل قول می‌کردند. کودکان بیش از دیگران از قصه‌ها لذت می‌بردند و تا مدت‌ها نقل محفل و سرگرمی خردسالان می‌شد.

خواندن شاهنامه گُردی و جلسه چل سِرو

یکی دیگر از آداب و رسوم شب یلدای ایلامی ها خواندن شاهنامه گُردی و برگزاری جلسه مشاعره با نام «چل سِرو» بوده است. افرادی که سواد داشتند و به زبان کردی مسلط بودند، شاهنامه کردی می خواندند و یا آیین «چل سِرو» را اجرا می کردند. این آیین از چهل بیت شعر تکبیتی تشکیل شده که مفاهیم بلند و پرمحتوایی را در خود جای داده است. مفهوم بیت چهلم یا آخر، نتیجه فال خواهد بود. «چل سِرو» نقش مهمی در انتقال مفاهیم و معانی به صورت سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر داشته و همین امر نیز موجب تقویت پایه های شعر در میان مردمان این سرزمین شده است.

بازی‌های بومی یلدایی

شب یلدا بهانه‌ای برای بازی‌های بومی و محلی از جمله «پرقوچ» (گل یا پوچ) و دیگر بازی‌های مرسوم محلی به‌ویژه در میان جوان‌ترها است که شب یلدا را با شادی و رقابتی سالم همراه با گرمای مودت سپری کنند.

شیلی میلی، رسم معروف ایلامی‌ها

در زمان‌های قدیم رسم شیلی میلی یکی از رسوم معروف مردم ایلام در مناطق روستایی و عشایری بود که جوانان با خواندن شعر محلی « شلی ملی خالی ده قولی، ده س کی وانو وه خیرئی م شهو نه وه ل وه هاره خیر ده حونه ت بی واره، نانو په نیرو شیره کیخا حونه ت نه میره» در خانه‌ها را می‌زدند. صاحب‌خانه هم بلافاصله با شنیدن این اشعار که به صورت دسته‌جمعی و موزون خوانده می‌شد، مقداری پول، قند، خرما، شیرینی یا تنقلات برای آنها می‌آورد.

هدیه به عروس و داماد

دادن هدیه به تازه‌عروس و داماد یا دختر و پسرهای عقد کرده فامیل یکی دیگر از مراسم‌های شب یلدا در ایلام است که از گذشته مرسوم بوده و اکنون هم ادامه دارد.

^۱ معنی شعر: امشب اول بهاره، امیدواریم باران خیر و برکت خونه شما رو در بر بگیره، نان و پنیر و حلوا به ما عطا کن تا برای صاحب‌خانه دعا کنیم و پیرمرد و نان‌آور خانه ات نمیره.

غذاها و تنقلات محلی ایلامی ها

در این شب معمولا زنان به پختن انواع شیرینی‌ها و غذاها از جمله "شلکینه"، "قله ماسوا" و "ترخینه" می‌پردازند. با مهیا کردن تنقلاتی نظیر "گنمه شیره" این شب را لذتبخش و بیادماندنی می‌ساختند.

شلکینه

"شله کینه" نوعی نان و حتی شیرینی می‌توان گفت شیرینی است که از آرد، روغن حیوانی، شکر، عسل و یا شیره خرما تهیه می‌شود.

قله ماسوا

غذای محلی "قله ماسوا" از برنج، دوغ و به صورت دیزی کله پاچه گوسفند تهیه می‌شود.

گنمه شیره یا گندمک

گنمه شیره از جمله تنقلات فراموش شده ایلام است. قدیمی های ایلام؛ گندم تمیز شده را به مدت سه هفته در ظرفی از شیر و نمک نگهداری می کردند. بعد از آن گندم ها را بو داده و آماده مصرف می کردند. گنمه شیره مخصوص مهمانی شب یلدا بوده و در شب نشینی ایلامی ها جایگاه خاصی دارد.

سخن پایانی

شب یلدا یا همان «چله» نقش مهمی در زدودن کدورت‌ها و تقویت وحدت و همدلی میان افراد قوم و فرزندان و خانواده‌ها داشته است. امروزه نیز جا دارد با احیای سنت‌های ارزشمند موجبات پیوندهای عمیق‌تر و صلح‌رحم خانواده‌ها فراهم شود.

در تنظیم این مقاله از منابع زیر استفاده شده است:

<http://www.shabestan.ir/>

<https://vista.ir/>

<https://akharinkhabar.ir/>

<https://www.irna.ir/>

تهیه و تنظیم: آيسان پژوهان فر